

Ikäinstituutin lausunto: Digitaaliset keinot koronaviruskriisin jälkihoidossa -työryhmän väliraportin lausuntopyyntö

LVM:n diaarinumero (VN/10633/2020)

Väliraportti on kattava yleiskatsaus digitaalisten palveluiden kehittymisestä ennen koronakriisiä ja sen aikana. Työryhmän tavoitteen kannalta kuvaus on riittävä, joskin väestön erityisryhmät, joille digitaaliset palvelut ovat tavanomaista hankalammin saavutettavia olisi ansainnut tarkemman kuvauksen. Juuri nämä ryhmät ovat usein järjestöjen digituen varassa ja järjestöillä on kovin vaihtelevat resurssit vastata heidän tuen tarpeisiinsa.

Esitetyt toimet ovat laajuudeltaan erilaisia ja nostamme esiin iäkkäitä eli n. 65-110-vuotiaita koskevia havaintoja. Heistä yhä suuremmalla osalla on osaamista ja varallisuutta välineiden hankkimiseen. Osa iäkkäistä (kuten nuoremmistakin) kuitenkin jää näiden palveluiden saavuttamattomiin ja koska ero sosioekonomisten ryhmien kesken on suuri, on digitalisoitua yhteiskunta valinnan edessä pidetäänkö kaikki yhdenvertaisesti mukana vai ei. Tästä näkökulmasta korostuu digiosallisuus, joka on hyvin nostettu esiin raportissa. Tähän kietoutuu oikeus elinikäiseen oppimiseen. Sen osalta on paljon tehtävää kuten esimerkiksi parhaiden pedagogisten keinojen kehittäminen vastaamaan kaikkein iäkkäimpien ihmisten tarpeisiin, jotka myös käyttävät paljon julkisia palveluita. Tällaiseen kehittämistyöhön tarvitaan järjestöjen ohella tutkijoita yliopistoista. Tässä Suomi on tehnyt urauurtavaa työtä kansainvälisesti (Itä-Suomen yliopisto, erityispedagogiikka) ja sitä tulisi jatkaa yhteistyössä järjestöjen kanssa. Ylipäätään tarvitaan ohjelmatasoisia yhteistyötä järjestöjen kesken, jotta tieto hyvistä käytännöistä kulkee ja vertaisoppiminen ja -tuki järjestöjen kesken paranee. Iäkkäiden kannalta olennaista on yhteiskehittäminen riittävän ajoissa ja myös tähän tarvitaan järjestöjen ja tutkijoiden aitoa yhteistyötä.

Suomi ikääntyy vauhdilla ja kehitys jatkuu ainakin vuoteen 2070 väestöennusteiden mukaan. Tämä tarkoittaa sitä, että yhä iäkkäämpiä tarvitaan työmarkkinoilla, vapaaehtoistoiminnassa ja hoivan antajina. Tämän vuoksi tarvitaan tähän muutokseen valmistautumista tukevaa digitaalojen ja digisaavutettavuuden strategista näkemystä ja sen implementointia toimenpiteiksi. Pelkkä järjestöjen työ ei siihen riitä, vaan olennaista on elinikäisen oppimisen helposti saavutettavat mahdollisuudet koko työuran ajan ja myös silloin, kun ollaan pois työelämästä. Ikäsyryntä on yleisin syrjinnän muoto ja siksi se jää usein huomaamatta. Tämän vuoksi ikäsyryntää tavoitteellisesti vastustavat toimet digitalisaation edistämässä ovat välttämättömiä.

Kaikissa esitetyissä toimenpiteissä pitää huomioida niiden ikävaikutukset. Miten lapset, nuoret, työelämän eri vaiheissa olevat, eläkkeelle jäävät, aktiiviset seniorit ja tuen tarpeessa olevat iäkkäät on otettu huomioon eri toimenpiteissä (esim. nyt kohta koulutus ei mainitse eläkkeellä olevia).

Näemme digitaalisten palveluiden kehittämisessä paljon mahdollisuuksia erityisesti hyvinvoinnin ja terveyden edistämässä osana tulevia julkisia rakenteita ja järjestöjen ja julkisen sektorin

yhteistyötä valtakunnallisesti, alueellisesti ja kunnissa. Tämä iäkkäiden HYTE-toiminta on myös kansantaloudellisesti erittäin tärkeää. Nyt ehdotettujen toimenpiteiden toteutukseen tarvitaan monipuolisesti järjestöjä yhteistyöhön julkisen sektorin ja mahdollisesti myös yritysten kanssa. Ikäinstituutti on valmis tuomaan oman osaamisensa iäkkäiden osallisuutta lisäävien toimenpiteiden käytännön toteutukseen. Ikäinstituutti on kehittänyt esim. toimintakyvyltään heikentyneiden iäkkäiden digitaitoja ja luonut yhteistyössä kuntien ja järjestöjen kanssa ryhmäliikuntamuotoja, joihin voi osallistua kotoa käsin. Arvioinnin tulokset osoittavat, että kotoa osallistujien toimintakyky parani samalla tavalla kuin niiden, jotka olivat ryhmäohjauksessa paikalla. Toimintamallia sovelletaan tällä hetkellä osana Voimaa vanhuuteen -ohjelmaa kunnissa, joissa iäkkäitä asuu kaukana palveluista. Toimintamalli rakennettiin yhteiskehittämisen keinoin. Olemme myös yhteiskehittäneet mm. mielen hyvinvoinnin vahvistamiseen digitaalisia keinoja valtakunnalliseen käyttöön ja mentoroineet valtakunnallisesti iäkkäiden osallisuutta edistäviä järjestöjä digitaalisten välineiden käytössä.

Helsingissä 22.6.2020

Päivi Topo

johtaja, Ikäinstituutti

p. 040 1994770

paivi.topo@ikainstituutti.fi